

Єсіпов А.О., Мироненко В.П.

Харківський національний університет будівництва і архітектури
(вул. Сумська, 40, Харків, 61002, Україна; e-mail: esipov1995@gmail.com; orcid.org/0000-0001-8657-0714)

НАЦІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ В ГАЛУЗІ АРХІТЕКТУРИ ЯК ЧАСТИНА КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ

У статті вивчається досвід Франції щодо захисту національної культури в області архітектури, підтримки архітекторів і популяризації французької архітектурної освіти в світі. Розглядаються ініціативи на законодавчому рівні, що регулюють механізми підтримки національної культури. Багато принципів культурної політики Франції в області архітектури можна оцінити, як ефективні, а тому вони заслуговують уваги і можливі для впровадження в Україні.

Ключові слова: архітектура, архітектурна освіта, культурна політика, державна стратегія, архітектурне середовище, національна самобутність, культурна своєрідність

Вступ. В умовах неухильного розширення глобалізації світу все більшого значення набуває проблема збереження національної самобутності та культурної своєрідності кожної цивілізованої країни. Формування національної державності вимагає проведення відповідної державної культурної політики. Від держави, її зваженої політики у сфері культури залежать зміцнення духовності, забезпечення необхідних умов розвитку і діяльності людини, особистості як найвищої цінності суспільного розвитку [1]. На даний момент безсумнівно потребує розвитку та додаткового вивчення культурна політика України в галузі архітектури.

В зв'язку з цим заслуговує уваги Франція: політика держави у цій галузі є не тільки показовою, але й ефективною. Доктрини і механізми, подібних французьким, не було і досі немає в жодній розвиненій країні [2]. Дослідження досвіду розвинених країн допоможе Україні розвинути таку стратегію розвитку архітектурної політики та культурної політики в галузі архітектури, яка буде оптимальною саме для нас.

Мета статті полягає у визначенні засад і напрямків здійснення культурної політики Франції в області архітектури і визначення культурної динаміки в процесах державного розвитку.

Матеріали і методи досліджень.

Спочатку, узагальнивши деякі деталі, розглянемо три умовні моделі співпраці держави і культури, що склалися в Західному

світі, на прикладі Франції, США та Німеччини.

Роль держави в культурній політиці Франції велика – за статистикою, більше половини допомоги організації отримують від влади. Тобто курс культурної політики задає саме держава.

У той же час в США, де переважає ідея особистої ініціативи, склалася зовсім інша система відносин між державою і культурою. Питаннями культури в США займаються два федеральних агентства: Національний Фонд Мистецтв і Національний Гуманітарний Фонд, які надають грантову підтримку проектам, установам культури і окремим діячам мистецтва, а також не можуть похвалитися бюджетами.

Роль держави в культурній політиці США дуже мала, а бюджет організацій поповнюється за рахунок спонсорів, приватних фондів і фізичних осіб, для яких, до слова сказати, країна створює сприятливу атмосферу. В результаті скупе субсидування мистецтва урядом США не викликає скарг.

Третя модель балансує між системами Франції і США. Вона передбачає, що держава здійснює лише допоміжні або незначні координуючі функції, в той час як право прийняття рішень в області культурної політики «на місцях» належить регіонам. За статистикою, субсидії культурним організаціям на 80-84% надходять від місцевої влади.

Така модель характерна для країн з федеративним адміністративним устроєм,

наприклад Бельгії, Австрії, Швейцарії. Однак найяскравіший приклад цієї моделі – Німеччина, столиця якої сьогодні по праву вважається одним з найбільш динамічних культурних центрів в світі.

Результати досліджень. Однією з найважливіших особливостей французької моделі культурної політики є безпосередня участь державних установ в підтримці і розвитку громадської культурної, мистецької та історичної спадщини, творчих комісій, і будівництва, делегування або виділення грантів установам і діячам культури, а також регіональним та місцевим органам влади за їх культурні ініціативи, спільне визначення змісту і програм культурного та мистецького навчання і виховання, спільне фінансування культурних заходів. На додаток до адміністративно-правових аспектів, що регулюються державою щодо суб'єктів культури, товарів і видів діяльності, національні, місцеві і регіональні органи влади виділяють значні кошти на цілий ряд областей культури. Спеціалізовані відділи державної служби здійснюють цю діяльність на різних рівнях.

Таким чином, різні державні та субдержавні суб'єкти вступають в партнерські відносини для спільного фінансування і спільної підтримки численних культурних ініціатив та установ, які поширюються на всій території, як, наприклад, регіональні або відомчі асоціації для розвитку музики і хореографії; музично-танцювальні інститути і центри підготовки вчителів; центри сучасного мистецтва; центри культурного обміну; національні театри; регіональні оперні театри і оркестри; регіональні агентства з книг та літератури; центри відновлення спадщини; фестивалі тощо. Багато з цих установ є державним брендом і/або є частиною національної мережі.

На відміну від України, у Франції, як і в переважній більшості країн, навчання архітектурі триває п'ять років і проводиться в одній з двадцяти Національних шкіл архітектури (ENSA), які в даний час знаходяться під наглядом Міністерства культури і комунікацій. Майже двадцять тисяч студентів навчаються в двадцяти

ENSA. Європейські реформи, що пішли за Болонським процесом, спонукали ENSA консолідувати свої освітні пропозиції. На сьогоднішній день у Франції, як і майже у всіх країнах, початкове навчання через п'ять років ділиться на два цикли [3].

Дванадцять шкіл організували подвійні курси архітекторів-інженерів, засновані в партнерстві з провідними інженерними школами, які після 7 років досвіду дають два ступені в галузі архітектури та інженерії (Париж-Бельвіль, Марн-Ла-Вілль, Париж-Ла-Вілль, Бретань, Клермон-Ферран, Ліон, Марсель, Монпельє, Нант, Тулуза, INSA Страсбург і Спеціальна школа архітектури). Щоб пройти це подвійне навчання, учні повинні продемонструвати певні наукові навички та пройти додаткові курси підвищення кваліфікації в своїх школах.

Кілька інженерних шкіл також пропонують подвійну ступінь інженера-архітектора, наприклад, ENSA Ліон та Тулуза, «Національна школа мостів і доріг» у співпраці з ENSAVT.

З 2012 року міністерські установи займаються підготовкою Закону про свободу творчості, архітектури та спадщини, який був оприлюднений в липні 2016 роки (LOI № 2016-925 du 7 juillet 2016) [4]. Це амбітний законодавчий акт, що стосується різних областей культурної політики. Мета полягає в тому, щоб захистити і гарантувати свободу творчості і модернізувати політику культурної спадщини. Законопроект складається з 46 пунктів і складається з трьох розділів, що охоплюють:

- свободу творчості;
- культурну спадщину;
- просування архітектури.

У 2015 році міністр культури Флер Пеллерен в рамках розгляду проекту закону про свободу творчості в Національних зборах, публікує Національну стратегію в галузі архітектури (30 заходів по шести напрямках) (рис. 1) [5]. Депутати прийняли близько п'ятнадцяти положень, що стосуються ставлення архітектури до спадкоємства і розвитку територій, визнання ролі рад по архітектурі, урбанізму і навколишньому середовищу, новаторства і освіти і т.д. (рис. 2) [6]

Рис. 1. Флер Пеллерен представляє національну стратегію в галузі архітектури у Національних зборах. 20 жовтня 2015 р.

Рис. 2. Національні збори Франції

Стратегія в галузі архітектури, висунута міністром, базується на роботі членів парламенту Патріка Блоха і Вінсента Фелтесса, завдяки якій робота з проведення консультацій вже була проведена [7]. Стратегія буде побудована шляхом тісного діалогу з Національною радою Ордену архітекторів. Як планується, ця робота буде грати важливу роль в моделі стійкого зростання, яку Франція розраховує на довгі роки.

За словами міністра Флер Пеллерен, культурна політика в галузі архітектури потребує роботи за кількома основними напрямками [8, 9].

По-перше, підвищення обізнаності: архітектура залишається занадто віддаленим поняттям у свідомості багатьох громадян. Потрібно створити прагнення до архітектури. Для цього необхідно розробити заходи щодо підвищення обізнаності, спрямовані на широку громадськість, і проводити роботу із зацікавленими сторонами, особливо місцевими виборними представниками.

По-друге, розвиток: використання архітектора занадто часто є винятком, тоді як воно повинно бути природнім. Доцільно не розмірковувати за допомогою обмежень, а підкреслювати внесок архітектора за допомогою нових стимулів. Необхідно просувати ноу-хау архітекторів власникам і забудовникам будівель і заохочувати розширення сфери їх впливу на нові галузі будівництва. Підтримка експорту архітектури на європейський і міжнародний ринок також дає можливість розвиватися. Експорт архітектури не тільки збалансує торговий баланс сектора, а й продемонструє національну архітектуру, особливо молоді таланти, які володіють усіма навичками, необхідними для більш успішної участі в міжнародних змаганнях.

Праця над посиленням присутності молодих архітекторів на міжнародних конкурсах проводиться спільно з Institut français. Відбори комісара французького павільйону для наступного Венеціанського бієнале заохочують кандидатуру команди, що включає архітекторів до 40 років. Все це допомагає зробити французькі таланти більш відомими по всій країні і в усьому світі і розвинути весь економічний потенціал.

У відношенні молодих архітекторів, які стикаються з труднощами в перші роки своєї кар'єри, свою зразкову роль повинні зіграти державні закупівлі. Саме тому доступ молодих архітектурних агентств до замовлень полегшується.

По-третє, вводити нововведення: архітектура – це мистецтво в русі і в постійному діалозі як з технологіями, так і з життям міста. Буде вивчена можливість експериментів, які сприяють інтересам якості архітектури і місця існування. Підтримка архітектурних шкіл і навчання архітекторів протягом усього їхнього життя буде пріоритетним завданням.

Флер Пеллерен впевнена, що культурний, науковий, технічний і архітектурний успіх ініціатив заснований на штативі навчально-дослідницької та ділової діяльності, а його епіцентром є архітектурні школи. Саме їм присвячена ця третя вісь національної стратегії в галузі архітектури. Освітні установи архітектури у всіх

їх компонентах, адміністративні, освітні та наукові, а також учні шкіл також будуть тісно пов'язані з реалізацією стратегії.

Серед інших заходів буде створено статус викладача-дослідника. Це повинно зберегти академічні та професійні коріння педагогічної професії і збагатити місії вчителів, розширивши їх участь в навчанні і дослідженнях.

Також буде створено кафедри партнерських досліджень спільно з професійними і економічними суб'єктами, щоб зробити інститути більш впізнаними.

Буде запущено національну оцінку плану авторизації державного ліцензованого архітектора для здійснення від його імені належного управління проектом. Через сім років після того, як архітектурним школам була дана задача видати його у зв'язі з Орденом архітекторів, особливо важливо знати щодо відповідності рівню кваліфікації та компетенцій, потрібним для визнання в Європейському Союзі [10].

Три тематичних центру будуть очолювати професіонали в Галузі архітектури або урбанізму і призери конкурсів молодих архітекторів і ландшафтних дизайнерів:

– «Мобілізація і підвищення обізнаності» будуть вести і очолювати архітектори Фредерік Бонне і Борис Буше; відповідальною буде Елен Рібле, інспектор з питань спадщини;

– «Розробка», чию роботу вестимуть і очолювати архітектори Пол Чемет і Люсі Ніней; відповідальною буде Крістіна Едейкінс, архітектор державної ради.

– «Інновації», чию роботу вестимуть і очолювати архітектори Марк Барані і Марія Завістовські, а також об'єднання «Белласток»; відповідальним буде Лоренцо Діес, директор Національної школи архітектури Ненсі;

Френсіс Нордемманн, архітектор DPLG, призначений керівником проекту, який буде керувати всіма роботами з національної стратегії в галузі архітектури.

Одними з перспектив, які відкриє ініціатива, плануються підтримка і відновлення професійного архітектурного світу, який постраждав від фінансової та будівельної кризи, відкриття горизонтів

для архітекторів завтрашнього дня, тих, хто зараз навчається в архітектурних школах. Та, насамперед, дати кожному з громадян право жити в кращому життєвому середовищі або в зміненому середовищі існування, тому що воно було спроектовано архітектором [11].

Заходами, спрямованими на підвищення обізнаності, вже зараз є «Національні дні архітектури», організовані в жовтні кожного року [12]. Міністерство культури вітає співпрацю з будь-якими партнерами, охочими взяти участь в цьому заході: професіоналами, місцевими органами влади, асоціаціями, громадськими установами. Національні Дні архітектури координуються Генеральним управлінням спадщини і проводяться в регіонах регіональними управліннями у справах культури. Вони можуть розраховувати на пожвавлення і велику мобілізацію мереж архітектури на національному та регіональному рівнях: Національні школи архітектури (ENSA), Національна рада (CNOA) і регіональні ради Ордена архітектури (CROA), Будинки архітектури, Місто архітектури та спадщини (CAPA), Поради по архітектурі, міського планування та навколишньому середовищу (CAUE), мережа міст і країн Мистецтва і Історії (VRAN) і т.д. [13].

Метою Днів національної архітектури є розвиток архітектурних знань широкого загалу. Вони пропонують розкрити багатства чудової сучасної архітектури, де б вона не знаходилася, розповісти історію, яку нам розповідають навколишні будівлі, пробудити цікавість і художні почуття і підвищити культурну, наукову обізнаність.

На дані заходи покладена місія донести громадянам, що Франція потребує архітекторів, щоб переосмислювати майбутні способи житла, роботи, мобільності, догляду, освіти в більш широкому контексті поліпшення архітектурного середовища міст. Досягти успіху в екологічному переході, придумати міста і території завтрашнього дня.

В програму входять зустрічі та дебати з діячами архітектури, відвідування будівельних майданчиків і міських

прогулянок, технічні та художні виставки або освітні семінари. Відвідування будівельних майданчиків, відвідування архітектурних агентств, міських маршрутів, фільмів і виставок організовані по всій Франції і допомагають зацікавити широкі маси населення.

Головна увага присвячена школярам. Мета полягає в тому, щоб розвинути архітектурну і міську культуру серед наймолодших, яка зробить їх освіченими і вимогливими учасниками в повсякденному життєвому середовищі, як в штучному середовищі, так і в природному середовищі.

Крім того, Національна рада архітекторів і регіональні ради архітекторів, які беруть участь в Національних днях архітекторів, відкривають двері. Ця акція призначена для того, щоб розповісти якомога більшій кількості людей про все різноманіття і винахідливість архітектурних професій, а також про цінності, які вона представляє для всіх громадян.

Святкування цих днів у 2018 року також було ознаменовано проголошенням нового переможця Національного Гран-прі архітектури та відкриттям виставки переможців АІАР (Альбомів молодих архітекторів і ландшафтних дизайнерів 2018 роки).

Починаючи з травня на Біснале архітектури у Венеції, французький павільйон, створений колективом Encoeur Neureux, і його виставка «Нескінченні місця» пропонує ще один погляд на архітектуру. Це демонструє відкрити, засновану на участі, привабливу, незакінчену, вільну, експериментальну і підтримуючу архітектуру. Цей проект ілюструє саме прагнення Національних днів архітектури: розкрити всі аспекти дисципліни і викликати у французів «прагнення до архітектури» [11].

Висновки. Культура та культурна своєрідність залишаються найважливішими елементами міцної національної самосвідомості французів як єдиного народу. Заохочення і захист національної культури у французькій моделі культурної політики сприяє прогресу нації як єдиного цілого і є важливим фактором збереження

національної самобутності та зміцнення національної згуртованості французів.

Тому пріоритетним завданням нової культурної політики України доцільно визначити перехід на нову модель розвитку, а саме перехід до чіткої програмної політики в сфері культури і гуманітарного розвитку. Слід вважати необхідним розробити ефективні проекти, які повинні забезпечити присутність української архітектурної думки в світі, почати перехід України до більш глибоких форм співпраці з країнами ЄС у сфері культури і, в першу чергу, забезпечити державні механізми регулювання і підтримки архітектурної галузі культури.

Архітектура допомагає кожному суспільству будувати своє майбутнє. Це потужний важіль для культурного, економічного, соціального та екологічного розвитку. Необхідно популяризувати архітектуру серед широких верств населення, проводити роз'яснювальну роботу для запобігання перекручених уявлень, зокрема тих, що зачіпають сучасну архітектуру, охорону архітектурних пам'яток, збереження цілісності архітектурної тканини і каркаса міста, в цілому міського середовища.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Добрицына И. А. Эстетический потенциал архитектуры и культурная политика. *Academia. Архитектура и строительство*. Российская академия архитектуры и строительных наук, 2016. № 4. С. 33-39.
2. Косенко С. Актуальные аспекты современной культурной политики Франции. *Власть*. 2007. № 6. С. 82-85.
3. Архітектурні дослідження у Франції. *Wikipedia*: веб-сайт. URL: https://fr.wikipedia.org/wiki/%C3%89tudes_d%27architecture_en_France
4. Закон про свободу створення, архітектуру і успадкування. *Legifrance*: веб-сайт. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/eli/loi/2016/7/7/MCCB1511777L/jo/texte>
5. Accroître le rôle des architectes. *Architecture*: веб-сайт. URL: <http://www.culture.gouv.fr/Thematiques/Architecture/Strategie-nationale-pour-l-architecture>
6. Stratégie nationale pour l'architecture: 30 mesures, 6 axes. *Batiactu*: веб-сайт. URL: <https://www.batiactu.com/edito/strategie-nationale-architecture-30-mesures-6-axes-42509.php>

7. Universités d'été de l'architecture : Fleur Pellerin annonce une stratégie nationale pour l'architecture. *Ministère de la Culture*: веб-сайт. URL: <http://www.culture.gouv.fr/Presse/Archives-Presses/Archives-Communiquees-de-presse-2012-2018/Annee-2014/Universites-d-ete-de-l-architecture-Fleur-Pellerin-annonce-une-strategie-nationale-pour-l-architecture>
8. Fleur Pellerin, ministre de la Culture et de la Communication, déploie la stratégie nationale pour l'architecture. *Ministère de la Culture*: веб-сайт. URL: <http://www.culture.gouv.fr/Presse/Archives-Presses/Archives-Communiquees-de-presse-2012-2018/Annee-2015/La-strategie-nationale-pour-l-architecture>
9. Remise du rapport sur la stratégie nationale pour l'architecture. *Ministère de la Culture*: веб-сайт. URL: <http://www.culture.gouv.fr/Presse/Archives-Presses/Archives-Communiquees-de-presse-2012-2018/Annee-2015/Remise-du-rapport-sur-la-strategie-nationale-pour-l-architecture>
10. Une nouvelle ambition pour la création, l'architecture et le patrimoine. *Ministère de la Culture*: веб-сайт. URL: <http://www.culture.gouv.fr/Actualites/Une-nouvelle-ambition-pour-la-creation-l-architecture-et-le-patrimoine>
11. Discours de Fleur Pellerin, ministre de la Culture et de la Communication, prononcé à l'occasion de la présentation de la Stratégie nationale pour l'architecture, à Paris, le 20 octobre 2015 *Ministère de la Culture*: веб-сайт. URL: <http://www.culture.gouv.fr/Thematiques/Architecture/Strategie-nationale-pour-l-architecture/Presentation-de-la-Strategie-nationale-pour-l-architecture>
12. Journées nationales de l'architecture. веб-сайт. URL: <https://journeesarchitecture.culture.gouv.fr/>
13. Les Journées nationales de l'architecture. *Architecture*: веб-сайт. URL: <http://www.culture.gouv.fr/Thematiques/Architecture/Strategie-nationale-pour-l-architecture/Les-Journees-nationales-de-l-architecture>
14. Евмешкина Е.Л., Малюская В.А. Культурная политика и культурная динамика Украины на

современном этапе государственного развития. *Вестник государственного и муниципального управления*: Российская академия народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации, 2013. № 4. С. 83-90.

Єсіпов А.О., Мироненко В.П. НАЦИОНАЛЬНАЯ СТРАТЕГИЯ В ОБЛАСТИ АРХИТЕКТУРЫ КАК ЧАСТЬ КУЛЬТУРНОЙ ПОЛИТИКИ. В статье изучается опыт Франции по защите национальной культуры в области архитектуры, поддержке архитекторов и популяризации французского архитектурного образования в мире. Рассматриваются инициативы на законодательном уровне, регулирующие механизмы поддержки национальной культуры. Многие принципы культурной политики Франции в области архитектуры можно оценить, как эффективные, а потому заслуживающие внимания и возможные для внедрения в Украине.

Ключевые слова: архитектура, архитектурное образование, культурная политика, государственная стратегия, архитектурная среда, национальная самобытность, культурное своеобразие.

Yesipov A.O., Myronenko V.P. NATIONAL STRATEGY IN THE FIELD OF ARCHITECTURE AS A PART OF CULTURAL POLICY. The article examines the French experience in protecting national culture in the field of architecture, supporting architects and popularizing French architectural education in the world. Initiatives at the legislative level governing the mechanisms supporting the national culture are considered. Many principles of the cultural policy of France in the field of architecture can be assessed as effective, and therefore worthy of attention and possible for implementation in Ukraine.

Keywords: architecture, architectural education, cultural policy, state strategy, architectural environment, national identity, cultural identity.